
Az Emberi Jogok Európai Bíróságának szociális biztonsággal kapcsolatos joggyakorlata

Téglási András*

Szeretettel ajánlom ezt az írást Prugberger Tamás professzor 80. születésnapja alkalmából, akinek ezúton is kívánok nagyon sok boldog születésnapot. Isten Éltessen nagyon sokáig Kedves Tamás!

1. Bevezetés

Jelen tanulmányban azt vizsgálom, hogy miként védi az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB vagy Bíróság) a szociális biztonságot. Köztudott, hogy az EJEB-et az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt egyezmény hozta létre az Egyezményben (a továbbiakban: EJE vagy Egyezmény) biztosított jogok védelmére. Az Egyezmény és a kiegészítő jegyzőkönyvei alapvetően polgári és politikai jogokat tartalmaznak,¹ így nem biztosítanak olyan tipikus szociális jogokat, mint a megfelelő minőségű lakáshoz (sőt még a lakáshoz, mint olyanhoz sem), a megélhetéshez szükséges megfelelő jövedelemhez (sőt egyáltalán bármiféle jövedelemhez sem), a társadalombiztosítási szolgáltatásokhoz általánosságban, az egészséghez, vagy a szociális biztonsághoz való jog.² Ennek köszönhetően sok esetben az EJEB tárgyi okból (*ratione materiae*) elfogadhatatlannak tekinti az olyan kérelmeket, amikor valaki szociális jellegű jogokat próbál előtte érvényesíteni.³ Ugyanakkor számos, Egyezményben szavatolt jognak van gazdasági és szociális természetű jelentősége.⁴ Az EJEB – és az Emberi Jogok Európai Bizottsága – azt a nézőpontot fogadta el, hogy az Egyezmény hatóköre szempontjából nem lehet „kristálytisza határvonalat” (*no water-tight division*⁵) húzni és elhatárolni a gazdasági és szociális

* Egyetemi adjunktus, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar, Alkotmányjogi Intézet.

¹ HEREDERO 2007, 6. p.

² GRÁD - WELLER 2011 56. p.

³ GRÁD - WELLER 2011, 56. p.

⁴ „many of them have implications of a social and economic nature” ECHR, Airey v. Ireland, 9 October 1979 (Application No. 6289/73.) hivatkozva: HEREDERO 2007, 6. p. 5. lj.

⁵ ECHR, Airey v. Ireland, 9 October 1979 (Application No. 6289/73.) hivatkozva: HEREDERO 2007, 6. p. 6. lj.

jogokat, az Egyezmény tehát „permeábilis” (áteresztő, átjárható) a szociális jogok területére, ha azok dinamikus és konstruktív módon kerülnek értelmezésre.⁶

Az EJEB szociális biztonsággal kapcsolatos joggyakorlatának ismertetése kapcsán nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az EJEB mindig egyéni panaszok alapján jár el. Maga az EJEB is több ügyben leszögezte, hogy az Egyezmény nem olyan jogok garantálását célozza, amelyek teoretikusak vagy illuzórikusak, hanem olyan jogokat, amelyek gyakorlatiasak és hatékonyak.⁷

A másik szempont, amit az EJEB esetjogának elemzésekor szem előtt kell tartani, a "mérlegelési szabadság" (*margin of discretion*) elve, amely egy nagyon tág, széleskörű értelmezéshez vezet.⁸ A "mérlegelési szabadság" azon a felfogáson alapul, hogy a nemzeti hatóságok jobb pozícióban vannak bizonyos – jelen esetben a gazdasági és szociális aspektusú – helyzetek megítélésénél.⁹ Az államoknak ezért lehetőségük van a nemzetgazdaság javára szolgáló jogkorlátozó intézkedések elfogadására, mindig biztosítva azonban azt, hogy ne sérüljön a legalitás, az arányosság és az elérni kívánt legitím cél követelménye.¹⁰ Annak megítéléséhez, hogy a nemzeti hatóságok túllépték-e a "mérlegelési szabadságukat", az EJEB figyelembe veszi az érintett országban a vitatott eset előfordulásakor fennálló gazdasági és szociális kontextust.¹¹

2. A szociális biztonság eljárásjogi garanciái – a tisztességes tárgyaláshoz való jog

Bizonyos eljárási jogok elismerése a szociális biztonsághoz kapcsolódó jogok terén meglehetősen széleskörű kibontásra került az Egyezményt ellenőrző szervek által, az EJEB esetjoga jelentősen fejlődött ezen a téren.¹²

Az EJEB az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdésében szabályozott tisztességes tárgyaláshoz való jogon keresztül biztosít eljárási garanciákat.¹³ Ez a cikk annak eredményeként került alkalmazásra a szociális biztonsággal kapcsolatos jogvitákban, hogy az EJEB az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdésében szereplő "*polgári jogi jogok és kötelezettségek*"¹⁴ fogalmát dinamikus és konstruktív módon

⁶ Working Group on Social Rights, document reference GT-DH-SOC (2005) 001.; hivatkozza: HEREDERO 2007, 6. p. 7. lj.

⁷ Airey v. Ireland, lásd mutatis mutandis a Belgian Linguistic ügyben, Judgment of 23 July 1968.

⁸ HEREDERO 2007, 8. p.

⁹ HEREDERO 2007, 8. p.

¹⁰ HEREDERO 2007, 8. p.

¹¹ lásd: Rasmussen v. Denmark, Judgment of 28 November 1984, Application no. 8777/79. HEREDERO 2007, 8. p.

¹² HEREDERO 2007, 9. p.

¹³ HEREDERO 2007, 9. p.

¹⁴ Az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdése szerint: Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.

értelmezte a szociális ellátásokkal és a szociális hozzájárulásokkal kapcsolatos ügyekben.¹⁵

A Bizottság a korai ügyeiben óvatos megközelítést alkalmazott, ugyanis megtagadta a társadalombiztosítási jogok polgári jogi karakterét, így visszautasította a tisztességes eljárás jogának alkalmazását ezekben az ügyekben.¹⁶ Ez egészen 1986-ig tartott, amikor a Bíróság egy társadalombiztosítási jogot először tekintett az Egyezmény szerinti tisztességes eljárásról szóló jog alá tartozónak.¹⁷ A Bíróság ezekben a *Feldbrugge*¹⁸ és a *Deumland*¹⁹ ügyekben a 6. cikk 1. bekezdésébe foglalt bírósághoz fordulás jogát kiterjesztette egyes társadalombiztosítási ellátások területére, mivel megállapítása szerint az ilyen szolgáltatások alapvetően magánjogi (polgári jogi) jellegűek, így vonatkozik rájuk az Egyezmény 6. cikke.²⁰ Az említett két ügyben a Bíróság az egészségbiztosítás pénzben történő ellátás esetében, illetve az ipari balesetek elleni kötelező biztosítás alapján özvegynek járó nyugdíj esetében, a magánjogi jelleget a munkaszerződés mint kiindulópont alapján állapította meg.²¹ Ezen mérőföldkődöntésekre alapozva az EJEB folyamatosan fejlesztette ki a joggyakorlatát. 1992-ben megállapította, hogy a 6. cikk a köztisztviselők (*civil servants*) társadalombiztosítási eljárásaira is alkalmazható.²² Egy évvel később a szociális segélyekkel kapcsolatos eljárást is bevonták ebbe a körbe.²³

Az EJEB – hasonlóan az 1. cikkhez – a 6. cikk 1. bekezdésének alkalmazását fokozatosan kiterjesztette a magánjogi elemek által dominált társadalombiztosítási jogviszonyokon túl a közjogi jellegű társadalombiztosítási és szociális ellátásokra is.²⁴ A *Sales*²⁵ és *Schuler-Zraggen*²⁶ ügyekben a Bíróság kiterjesztette a méltányos bírósági eljáráshoz való jogot a közjogi alapon járó szociális segítségnyújtás területére is.²⁷ A két ügyben a panasz törvény alapján járó

¹⁵ HEREDERO 2007, 9. p.

¹⁶ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xix. p.

¹⁷ Judgments of 29 May 1986, *Feldbrugge v. The Netherlands*, Appl. 8562/79. és *Deumland v. Germany*, Appl. 9384/81.

¹⁸ *Feldbrugge v. the Netherlands*, 1986. május 29-ei ítélet, ECHR Series A, No 99.

¹⁹ *Deumland v. the Federal Republic of Germany*, 1986. május 29-ei ítélet, ECHR Series A, No. 100.

²⁰ KARDOS 2003, 158. p.; KARDOS 2000, 11. p.

²¹ KARDOS 2003, 158. p.; KARDOS 2000, 11. p.

²² Judgment of 26 November 1992, *Lombardo v. Italy*, Appl. 11519/85.

²³ Judgment of 26 February 1993, *Salesi v. Italy*, Appl. 13023/87.

²⁴ GRÁD - WELLER 2011, 698. p.

²⁵ *Salesi v. Italy*, 1993. február 26-ai ítélet, ECHR Series A, No. 257-E.

²⁶ *Schuler-Zraggen v. Switzerland*, 14518/89., A Bíróság 1994. június 24-én hozott érdemi ítéletével (1994. június 24-i ítélet, A sorozat 263. kötet) megállapította, hogy a Szövetségi Társadalombiztosítási Bíróság ítélete indokolásának egyetlen alapja a nyugdíjmegállapító bizottság azon feltételezése volt, mely szerint a gyermeket szülő nők munkájukat abbahagyják, ekképpen kizárólag a nemek közötti megkülönböztetésre alapozott diszkriminációt alkalmazott. Miután az Európa Tanács tagállamainak kiemelkedő célja a nemek közötti egyenlőség biztosítása irányába fejlődés, ezért csak nagyon súlyos indokok vezethetnek arra, hogy az Egyezménnyel összeegyeztethetőnek ítéljék az ilyen megkülönböztető bánásmódot, a Bíróság pedig jelen esetben nem talált erre utaló jeleket, továbbá az indokolásból hiányzott az ésszerű és tárgyilagos megalapozottság, ezért úgy határozott, hogy a 14. cikket a 6. cikk 1. bekezdésével összefüggésben megsértették. (Fordítás: <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/schuler-zraggen-svajc-elleni-ugye-1451889> letöltés: 2016-02-21)

²⁷ KARDOS 2003, 158. p.; KARDOS 2000, 11. p.

fogyatékoság, illetve munkaképtelenség esetére szóló pénzbeli járadékkal volt kapcsolatos.²⁸ A Salesi ügyben az eljárás több mint 6 évig folyt, és mivel az EJEB szerint az ügy nem volt komplexnek tekinthető, és a kérelmező, Salesi kisasszony sem járult hozzá az ügy elhúzódsához, ezért ezt az eljárási időtartamot túlzónak és ésszerűtlennek tekintette.

1995-re a Bíróság kijelentette, hogy a 6. cikk (1) alkalmazható a társadalombiztosítási rendszerek járulékfizetéseivel kapcsolatos eljárásokra.²⁹ A *Schouten and Meldrum v. The Netherlands* ügyben az EJEB kiegészítette a 6. cikk 1. bekezdésben szereplő "polgári jogi jogok és kötelezettségek" definícióját. Az ügyben a jogvita két fizioterapeuta és a holland egészség- és munkanélküli biztosítást menedzselő szakmai szövetség között folyt. A szövetség azon az alapon számlázta ki a kérelmezőknek a hozzájárulás összegét, hogy ők munkavállalóknak és nem független vállalkozóknak tekintendők, vagyis olyan jogalanyoknak, akiket munkaszerződés vagy azzal "szociálisan egyenértékű" szerződés köt. A kérelmezők ezt követően arra kérték a szövetséget, hogy írásban, indokolással ellátva erősítse meg a döntését, mert ez előfeltétele az ügy bíróság elé vitelének. A szövetségnek több mint 19 hónapig tartott a válasz megírása Schouten úr ügyében és 17 hónapig Meldrum ügyében.

A holland kormány azzal érvelt, hogy a jogvita nem társadalombiztosítási ellátásra, hanem hozzájárulásra vonatkozott, ami hasonló jellegű az adózáshoz és ezért nem esik a "polgári jogi jogok és kötelezettségek" definíciója körébe. Az EJEB kimondta, hogy a 6. cikk 1. bekezdésének alkalmazhatóságához önmagában nem elegendő a jogvita "anyagi" természetét kimutatni, ugyanis létezhet olyan "anyagi" kötelezettség az állammal szemben, amely kizárólag a közjogi tartományban mozog. Az EJEB ugyanazt a megközelítést fogadta el, mint a társadalombiztosítási ellátásokkal kapcsolatos vitákban. Megjegyezte, hogy a jogok és kötelezettségek "polgári" természetének autonóm fogalma van, és megvizsgálta a különböző releváns magánjogi és közjogi elemeket annak meghatározásához, hogy a vitatott kötelezettség "polgárinak" tekinthető-e. Az EJEB arra a konklúzióra jutott, hogy a magánjogi jellemzők túlsúlyban vannak a közjogi jellegzetességekkel szemben, különösen a hozzájárulás fizetése és a munkaszerződés közötti kapcsolat relációjában. Ez alapján emellett analógiát vont a társadalombiztosítási rendszerek és a magánbiztosítási rendszerek között. Megállapította, hogy a követelt hozzájárulás a "polgári jogi jogok és kötelezettségek" definíciója alá tartozik, ezért alkalmazandó rá az EJEE 6. cikk 1. bekezdése.

A Schouten és Meldrum ítéleteket követő ügyekben már nem is került többé feltevésre az a kérdés, hogy a szociális hozzájárulások az EJEE 6. cikke alá tartoznak-e.³⁰

²⁸ KARDOS 2003, 158. p.

²⁹ Judgment of 9 December 1994, *Schouten and Meldrum v. The Netherlands*, Appl. 19005/91.; KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xix. p.; HEREDERO 2007, 19-20. p.

³⁰ Lásd: *Perhirin and 29 others v. France*, judgment of 14 May 2002, M.B. v. France, judgment of 13 September 2005, *Diaz Ochoa v. Spain*, judgment of 22 June 2006, HEREDERO 2007, 20. p.

3. Az anyagi jogi jogvédelem a szociális biztonság területén

Az anyagi jogi jogvédelem meglehetősen komplex, mivel ezen a területen az államok bizonyos diszkréciót élveznek, és felmerül annak a veszélye, hogy olyan kötelezettségeket hárítanak rájuk, amelyek iránt az államok nem kötelezték el magukat.³¹ Ugyanakkor a jog folyamatosan fejlődik és gondoskodni kell arról, hogy az Egyezmény folyamatosan egy dinamikus intézmény maradjon, és az aktuális körülmények fényében kerüljön értelmezésre.³² Ezzel a progresszív megközelítéssel összhangban az EJEB pozitív kötelezettségeket is előírhat, melyek közül néhány pénzügyi természetű.³³ Az EJEB tisztában van azzal, hogy a szociális és gazdasági jogok további érvényesítése nagyban függ az adott állam - különösen pénzügyi - helyzetétől, másrészt pedig az Egyezményt a mindennapi körülmények fényében kell értelmezni.³⁴

Ezáltal az EJEB az esetjogán keresztül reflektál a tagállamokon belül a szociális védelemmel kapcsolatos ügyek fejlődésére.³⁵ Különösen az egyes szociális jogok vagyoni természetének elismerése azt jelenti, hogy azok az Egyezmény 1. kiegészítő jegyzőkönyvének 1. cikke szerinti tulajdonhoz való jog védelmi köre alá tartozónak tekinthetők.³⁶

Ehhez hasonlóan a Bíróságnak a 14. cikk értelmezése lehetővé tette, hogy foglalkozzon a szociális ellátások és juttatások megítélésével kapcsolatos egyenlő bánásmóddal.³⁷

Az EJEB ítéletei egyfajta javuló tendenciát mutatnak a nyomorban, szegénységben vagy szociális nélkülözésben élők személyek védelme terén.³⁸

3.1. A tulajdonhoz való jog. A tulajdonhoz való jogra történő hivatkozás a társadalombiztosítási ügyekben nem új keletű, egészen az 1960-as évekre nyúlik vissza.³⁹ A kezdeti időszakban az Emberi Jogok Európai Bizottsága még visszautasított egy nyugdíjmelésre vonatkozó kérelmet, azzal az indokkal, hogy a nyugdíjhoz való jog mint olyan nem tartozik az Egyezmény által garantált jogok és szabadságok közé,⁴⁰ ezért a kérelmet tárgyi okból (*ratione materiae*)⁴¹ befogadhatatlannak tartotta.⁴²

³¹ HEREDERO 2007, 22. p.

³² HEREDERO 2007, 22. p.

³³ HEREDERO 2007, 22. p.

³⁴ Judgment in the Marckx case of 13 June 1979. Lásd még Airey v. Ireland, judgment of 9 October 1979, Application No. 6289/73.

³⁵ HEREDERO 2007, 22. p.

³⁶ HEREDERO 2007, 22. p.

³⁷ HEREDERO 2007, 22. p.

³⁸ A Szociális Jogok Munkacsoportja (Working Group on Social Rights, GT-DH-SOC) szerint: „Úgy tűnik, hogy a joggyakorlat kilátása, amely ebbe az irányba fejlődik tovább, az emberi méltóság tiszteletben tartását tükrözi, és azokat a vonatkozásokat, amelyek az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának "R (2000) 3" sz. ajánlásában fejeződnek ki." Lásd: Recommendation No. R (2000) 3 of the Committee of Ministers to member states on the Right to the Satisfaction of Basic Material Needs of Persons in Situations of Extreme Hardship (Adopted by the Committee of Ministers on 19 January 2000 at the 694th meeting of the Ministers' Deputies); HEREDERO 2007, 22. p.

³⁹ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xvii. p.

⁴⁰ Decision of 17 December 1966, X. v. Germany, Appl. 2116/64.

Pár évvel később, 1971-ben, a Bizottság már alaposabban megvizsgálta a nyugdíjjogosultságok tulajdoni védelmének kérdését.⁴³ Ennek során megállapításra került, hogy a nyugdíjalap részére történő kötelező járulékfizetés meghatározott körülmények között tulajdonjogot keletkeztethet, a járulék összegének arányában, és erre a jogra hatással van az alap elosztásának módja.⁴⁴

A Bizottság rámutatott arra, hogy a nyugdíjhoz való kötelező hozzájárulás tulajdoni jogot hozhat létre az így keletkező alapon, legalábbis az alap egy részére, de ennek a jognak a tényleges érvényesíthetőségét meghatározhatja az a mód, ahogyan az elosztást végzik.⁴⁵

A kérelem azonban a konkrét ügyben elutasításra került arra hivatkozva, hogy a források elosztása a szolidaritás elvén alapult, ez az elv pedig a közösség, mint egész felelősségét tükrözi, ami maga után vonja azt, hogy senkinek nincs azonosítható részesedése az alapból.⁴⁶ Következésképpen ezen társadalombiztosítási nyugdíjrendszer szerinti jogok nem keletkeztetnek az 1. cikk védelmi körébe tartozó tulajdonjogot.⁴⁷ A Bizottság tehát élesen megkülönböztette a hozzájáruláson alapuló társadalombiztosítási juttatást a szolidaritási alapon nyugvó juttatástól, és csak az elsőt ismerte el a tulajdonjog tárgyának.⁴⁸

Nem sokkal ezután a döntés után a Bizottság kiterjesztette az érvelését: feltéve, hogy egy öregségi biztosítórendszer egy, az 1. cikk által védett jogot idéz elő, az a kérdés merült fel, hogy a kedvezményezett jogosult lehet-e egy konkrét összegű ellátásra.⁴⁹ A Bizottság elutasította ezt a megközelítést és inkább csak a rendszerből származó ellátásra való jogot biztosította, mintsem egy meghatározott összegben történő kifizetést.⁵⁰ Azzal a ténnyel támasztotta alá a döntését, hogy a társadalombiztosítási rendszer lényegesen különbözik a magánbiztosító társaságok menedzsmentjétől.⁵¹ Közösségi jelentőségére tekintettel a társadalombiztosítás rendszerének figyelembe kell vennie a politikai – különösen a gazdaságpolitikai – megfontolásokat.⁵² Elképzelhető, hogy például egy deflációs időszak az államot a

⁴¹ A tárgyi okból (*ratione materiae*) elfogadhatatlanság mint elutasítási ok az EJEB eljárásában rendkívül gyakori, aminek a legfőbb oka az, hogy a kérelmezők nem az Egyezmény által garantált jogokra hivatkoznak. GRÁD - WELLER 2011, 56. p.

⁴² KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xvii. p.

⁴³ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xvii. p.

⁴⁴ Decision of 20 July 1971, X. v. The Netherlands, Appl. 4130/69.

⁴⁵ Appl. 4130/69., hivatkozva: KARDOS 2003, 159. p.

⁴⁶ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xvii. p.

⁴⁷ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xvii. p.

⁴⁸ KARDOS 2003, 159. p.; KARDOS 2000, 11. p.; Korábban az Emberi Jogok Európai Bizottsága nem fogadta el a fogyatékoság esetére szóló nyugdíjat a tulajdonhoz való jog által védett javak egyikeként, arra hivatkozva, hogy ezt a társadalmi szolidaritás alapján az általános társadalombiztosítási rendszer fedezi, így nincs közvetlen kapcsolat a hozzájárulás és a juttatás között, következésképpen egyetlen pillanatig sincs azonosítható és igényelhető része a társadalombiztosítási alapon. Appl. 10971/84., hivatkozva: KARDOS 2003, 158-159. p.; KARDOS 2000, 11. p.

⁴⁹ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xvii. p.

⁵⁰ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xvii. p.

⁵¹ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xvii. p.

⁵² KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xvii. p.

nyugdíjak nominális összegének csökkentésére kötelezi.⁵³ Az ilyen jellegű ingadozások nem tudnak mit kezdeni a tulajdonjoggal mint emberi joggal bizonyos esetekben, a nyugdíj összegének lényeges csökkentése úgy tekinthető, mint amely érinti az öregségi nyugdíjbiztosítási rendszerből származó ellátás fenntartásához (megőrzéséhez) való jog lényeges tartalmát.⁵⁴

1994-ben a Bizottság egy másik társadalombiztosítási ellátással kapcsolatos kérelmet fogadott be az 1. cikkre hivatkozva.⁵⁵ A kérelem alapját az képezte, hogy egy török állampolgár, aki előzőleg Ausztriában dolgozott, azért nem részesült munkanélküli ellátásban, mert nem rendelkezett osztrák állampolgársággal.⁵⁶ A Bizottság jelentésében a 6. cikk 1. pontjának megsértését nem állapította meg, a 14. cikknek az 1. kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkével együttesen történt megsértését azonban egyhangúlag megállapította, valamint ugyancsak egyhangúlag úgy döntöttek, hogy a 8. cikk szemszögéből nem kell vizsgálni az ügyet.⁵⁷ Az ügyet a kérelmező török állampolgár 1995-ben a Bíróság elé terjesztette, amely azt érdemi vizsgálatra befogadta. Ez a *Gaygusuz*-ügy⁵⁸ volt az első olyan eset, ahol a Bíróságnak érdemben kellett döntenie egy ilyen kérelemről,⁵⁹ és a Bíróság először ismerte el, hogy egy szociális biztonsági juttatás az Emberi Jogok Európai Egyezménye 1. Kiegészítő Jegyzőkönyve által védett tulajdon fogalma alá vonható.⁶⁰

A Bíróság megállapította, hogy a vitatott ellátás, az osztrák gyorssegély⁶¹ járulékfizetéshez volt kötve⁶² és a biztosított személynek járulékot kellett fizetnie azért, hogy megkapja az ellátást, ezáltal a hozzájáruláshoz kötött ellátáshoz való jog vagyoni jogosultságként a tulajdon védelme alá esik.⁶³ A Bíróság úgy ítélte

⁵³ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xviii. p.

⁵⁴ Report of the Commission of 1 October 1975, Müller v. Austria, Appl. 5849/72.

⁵⁵ Decision of 11 January 1994, Gaygusuz v. Austria, Appl. 17371/90.

⁵⁶ KÉZIKÖNYV 2011, 120. p. 1987-ben a kérelmező a munkanélküli-ellátásról rendelkező törvény (Arbeitslosenversicherungsgesetz - ALVG) alapján sürgősségi ellátásként (Notstandshilfe) előleg kiutalását kérte. A linzi munkaügyi hivatal és a felső-ausztriai regionális munkaügyi hivatal a kérelmezőt azzal utasította el, hogy nem felel meg azon törvényi követelményeknek, amelyek szerint kizárólag osztrák állampolgárok részesülhetnek ebben a fajta ellátásban. Az érintett ekkor az Alkotmánybírósághoz fordult, ahol panaszát azzal az indokkal utasították el, hogy az ügy nem vezetett volna eredményre és azt nem lehet a közigazgatási bíróság hatásköréből elvonni. Ezt követően a közigazgatási bíróság, ahová áttették az ügyet, azzal az indokkal utasította el a keresetet, hogy a törvények alkotmányosságát érintő döntés az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik. (Fordítás: <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/gaygusuz-ausztria-elleni-ugye-1737190> letöltve: 2016-02-21)

⁵⁷ Fordítás: <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/gaygusuz-ausztria-elleni-ugye-1737190> letöltve: 2016-02-21

⁵⁸ Judgment of 16 September 1996, Gaygusuz v. Austria, Appl. 17371/90. §§39, 41. Reports of Judgments and Decisions, 1996-IV., No. 14.

⁵⁹ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xviii. p.

⁶⁰ KARDOS 2000, 11. p.

⁶¹ Más fordításokban: sürgősségi ellátás, eredeti német terminológiával: Notstandshilfe, angolul: emergency assistance

⁶² „Entitlement to this social benefit is therefore linked to the payment of contributions to the unemployment insurance fund, which is a precondition for the payment of unemployment benefit.” Kardos Gábor szerint ugyanakkor – noha a kifizetett rendkívüli pénzügyi segítségben való részesedés előfeltétele a munkanélküli-biztosításhoz való hozzájárulás volt, amelyet a panaszos meg is tett – itt nem lehetett hozzájárulás alapú szolgáltatásról beszélni, mivel a pénzügyi alaphoz a kormányzat is hozzájárult. KARDOS 2003, 130. p.

⁶³ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xviii. p.

meg, hogy a sürgősségi juttatásra való jog - az alkalmazható jog szerint - az 1. kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikke szerint vagyoni jog, következésképpen ezt a rendelkezést kell alkalmazni anélkül, hogy egyedül arra a kapcsolatra kellene alapítani, amely a sürgősségi juttatás és az "adók és egyéb hozzájárulások" megfizetésének kötelezettsége között fennáll.⁶⁴ A Bíróság tehát nem hangsúlyozta a járulékfüggő és nem járulékfüggő szociális ellátások közti különbséget, de azért szükségesnek tartotta megjegyezni, hogy az ügyben szereplő juttatás igénybevétele végső soron járulékfizetéstől függ,⁶⁵ a hozzájárulás nem fizetése esetén pedig a kérelmező a sürgősségi segélyhez kapcsolódó minden jogból ki van zárva.⁶⁶ Az a konkrét esetben nem volt vitás, hogy a kérelmező ezeknek a feltételeknek ne felelt volna meg, a szociális juttatás kiutalásának megtagadása kizárólag azon alapult, hogy a panaszos nem volt osztrák állampolgár, és nem szerepelt azon személyek között, akik felmentést kaptak e feltételnek való megfelelés alól.⁶⁷ Ennélfogva e szociális juttatás megkapásához való jogot illetően az osztrák állampolgárokéhoz hasonló helyzet állt fenn a kérelmező számára is, ezért a Bíróság úgy ítélte meg a Bizottsággal egyetemben, hogy a sürgősségi juttatás kiutalását illetően az osztrák állampolgárok és az idegenek közötti különböző bánásmódot – amelynek áldozata volt a kérelmező is – semmiféle "objektív és ésszerű indokok" nem igazolják.⁶⁸ Ebből következően a Bíróság egyhangúlag arra a döntésre jutott, hogy az Egyezmény 14. cikkét az 1. kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkével együttesen megsértették.⁶⁹

Ezzel az ítélettel a strasbourgi bíróság gyakorlata nemcsak a 14. cikk kapcsán, hanem az első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikke területén is új irányt vett, ugyanis elfogadta a társadalombiztosítási jogoknak az 1. cikk szerinti tulajdonvédelem alá tartozását olyan ellátások esetében, amelyek járulékfizetésen alapultak.⁷⁰

A *Gaygusuz*-eset áttörést jelentett az EJEB gyakorlatában, a Bíróság ugyanis eltért a korábban követett gyakorlatától, amely az ilyen igény tulajdoni védelemben való részesítéséhez megkövetelte a kifizetés alapjául a személyes hozzájárulást.⁷¹ Láthatjuk, hogy a Bizottság és korábban a Bíróság egyértelműen úgy foglalt állást, hogy amennyiben a társadalombiztosítási járulék összege kapcsolódik a befizetett pénz nagyságához, akkor kiterjed rá a tulajdon fogalma,⁷² ha azonban a járulék összege a biztosított helyzetéhez kapcsolódik, a társadalmi szolidaritás dönt, és az nem tekinthető tulajdonnak.⁷³

⁶⁴ The Court considers that the right to emergency assistance - in so far as provided for in the applicable legislation - is a pecuniary right for the purposes of Article 1 of Protocol No. 1 (P1-1). That provision (P1-1) is therefore applicable without it being necessary to rely solely on the link between entitlement to emergency assistance and the obligation to pay "taxes or other contributions". Fordítás: <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/gaygusuz-ausztria-elleni-ugye-1737190> letöltve: 2016-02-21

⁶⁵ KARDOS 2003, 159. p.

⁶⁶ Fordítás: <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/gaygusuz-ausztria-elleni-ugye-1737190> letöltve: 2016-02-21

⁶⁷ Fordítás: <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/gaygusuz-ausztria-elleni-ugye-1737190> letöltve: 2016-02-21

⁶⁸ Fordítás: <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/gaygusuz-ausztria-elleni-ugye-1737190> letöltve: 2016-02-21

⁶⁹ Fordítás: <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/gaygusuz-ausztria-elleni-ugye-1737190> letöltve: 2016-02-21

⁷⁰ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xviii. p.

⁷¹ KARDOS 2003, 129. p.

⁷² KARDOS 2003, 129. p.

⁷³ TÓTH 1996, 138. p.; idézi: KARDOS 2003, 129. p.

A *Gaygusuz*-ügyben azonban az EJEB a korábbiaktól eltérő módon elismerte, hogy egy társadalombiztosítási juttatás az Egyezmény 1. kiegészítő jegyzőkönyve által védett tulajdon fogalma alá vonható.⁷⁴ Az ügyben szereplő juttatás olyan személyeknek jár, akik már nem kaphatnak munkanélküli-segélyt, de az igénybevétel alapja az, hogy a kedvezményezett fizette járadékát a munkanélküliség elleni biztosítás alapjába, amelyhez azonban a kormányzat is hozzájárult.⁷⁵ A Bíróság az ilyen juttatásra való jogot pénzügyi jogosítványként a tulajdonhoz való jog védett tárgyakként ismerte el.⁷⁶

A *Gaygusuz* ítélethez az ügy elbírásában hivatalból részt vevő osztrák bíró részben eltérő különvéleményt csatolt: úgy látta, hogy napjainkban valamennyi társadalomban a szociális állam kihasználása igen elterjedőben van, és ez nem csupán a külföldi vendégmunkásokra korlátozódik, ezért sajnálja, hogy a Bíróság döntésével ezeket a tendenciákat erősíti.⁷⁷

Marie-Bénédicte Dembour egy 2013-as tanulmányában rámutat arra, hogy a *Gaygusuz*-ügy manapság az EJEB meghatározó döntésének számít, noha ez a hírnév még az ítélet meghozatalakor nem volt előrelátható, a döntés 1996-os kihirdetését követő 15 évben nem vezetett a Bíróság esetjogának fejlődéséhez.⁷⁸ Noha ezt az ítéletet az egyenjogúság állampolgársági státuszról független széleskörű értelmezése kapcsán emlegetik, a döntés ugyanakkor valójában csupán a legálisan az adott országban tartózkodó migráns munkavállalóknak a szociális biztonsági ellátásokból való kizárását célozta, amely akkor még csak egy kivételes jelenségnek számított az 1990-es évek közepén. A *Gaygusuz* ügy döntősen tehát nem szolgált az egyenlőség elvének – akár állampolgár–nem-állampolgár vagy reguláris–irreguláris migránsok közötti megkülönböztetésre történő – kiterjesztésére.

Nilvánvalóan a Bíróságnak finomítania kellett az 1. cikk alkalmazásának területeit sok felmerülő ügy során, ahol az ellátáshoz való hozzáférés, annak mértéke vagy a teljes visszavonása volt a tét.⁷⁹

2003-ban, amikor a Bíróság azzal a kérdéssel találkozott, hogy a járulékfizetés nélküli ellátás képezhet-e tulajdont az 1. cikk alapján, azt a választ adta, hogy az a tény, hogy a kérelmező járulékfizetésre volt köteles és így jogosult volt gyorssegélyre, még nem jelenti azt, hogy *a contrario* a nem járulékalapú társadalombiztosítás ne keletkeztethetne ugyanúgy az 1. cikk által védelmezett tulajdonjogot, vagyoni jogosultságot.⁸⁰ A *Koua Poirrez kontra Franciaország ügyben* a szóban forgó ellátás folyósítása nem függött attól, hogy a kedvezményezett fizetett-e járulékokat a nemzeti szociális biztonsági rendszer részére, ami a fő oka volt annak, hogy nem volt megengedhető az állampolgárság alapján történő megkülönböztetés.⁸¹ Az ügyben egy elefántcsontparti állampolgár

⁷⁴ KARDOS 2003, 158. p.

⁷⁵ KARDOS 2003, 158. p.

⁷⁶ KARDOS 2003, 158. p.

⁷⁷ Fordítás: <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/gaygusuz-ausztria-elleni-ugye-1737190> letöltve: 2016-02-21

⁷⁸ DEMBOUR 2012, 689. p.

⁷⁹ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xviii. p.

⁸⁰ Judgment of 30 September 2003, *Koua Poirrez v. France*, Appl. 40892/98, §37.

⁸¹ KÉZIKÖNYV 2011, 121. p.

fogyatékossgal élőknek járó ellátást kérelmezett.⁸² Kérelmét elutasították, arra hivatkozva, hogy az ellátást csak francia állampolgárok, illetve olyan államok állampolgárai igényelhetik, amelyekkel Franciaország kölcsönös szociális biztonsági megállapodást kötött.⁸³ Az EJEB megállapította, hogy a kérelmező valójában a francia állampolgárokéhoz hasonló helyzetben volt, mivel eleget tett az ellátás igénylésére vonatkozó összes többi jogszabályi követelménynek, és részesült már más, állampolgárságtól független szociális biztonsági ellátásokban.⁸⁴ A bíróság kijelentette, hogy „különösen nyomós okokra” lenne szükség ahhoz, hogy igazolják a kérelmezővel szembeni és a más állampolgárokkal szembeni bánásmód különbségét.⁸⁵ A bíróság nem találta meggyőzőnek Franciaország azon érvét, hogy az állami bevételeket és kiadásokat egyensúlyban kell tartani, illetve hogy tényszerű különbséget jelent, hogy Franciaországnak nincs kölcsönösségi megállapodása Elefántcsontparttal.⁸⁶

2005-ig azonban a társadalombiztosítási és szociális ellátások „javakkénti” minősítése tekintetében sokáig nem volt teljesen egyértelmű a strasbourgi gyakorlat.⁸⁷

Az ügyek egy részében a Bíróság határozataiból úgy tűnt, hogy az Első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikke alkalmazhatóságának megállapításánál a Bíróság döntő szempontként vette figyelembe azt, hogy a juttatásra való jogosultság a hozzájárulások előzetes befizetésén alapult-e,⁸⁸ más ügyekben azonban a Bíróság nem hozzájárulás-függő szociális ellátások tekintetében is megállapította ezen rendelkezés alkalmazhatóságát.⁸⁹

2005-ben viszont egy brit ügyben a Bíróság egyértelművé tette, hogy az Egyezmény belső összhangjának védelme érdekében a tulajdonhoz való jogot biztosító rendelkezést is olyan módon kell értelmezni, amely által elkerülhetők azon egyenlőtlenségek, amelyek a ma már illogikus vagy fenntarthatatlan különbségtételeken alapulnak.⁹⁰ Ettől a *Stec and others v. the United Kingdom* ügytől⁹¹ kezdve az EJEB jogértelmezése a tulajdonhoz való jog védelmi körét mind a járulékalapú, mind a nem járulékalapú szociális juttatásokra kiterjesztette,⁹² tehát

⁸² KÉZIKÖNYV 2011, 120. p.

⁸³ KÉZIKÖNYV 2011, 120. p.

⁸⁴ KÉZIKÖNYV 2011, 120. p.

⁸⁵ KÉZIKÖNYV 2011, 120. p.

⁸⁶ KÉZIKÖNYV 2011, 120. p.

⁸⁷ GRÁD - WELLER 2011, 697. p.

⁸⁸ *vö. Gaygusuz v. Austria* judgement of 16 September 1996, no. 17371/90; *Stawicki v. Poland* decision of 10 February 2000, no. 47711/99; *Jankovic v. Croatia* decision of 12 October 2000, no. 43440/98; *Kohls v. Germany* decision of 13 November 2003, no. 72719/01; *Kjartan Asmundsson v. Iceland* judgement of 12 October 2004, no. 60669/00.; hivatkozta: GRÁD - WELLER 2011, 697-698. p.

⁸⁹ *vö. Buchen v. the Czech Republic* judgement of 26 November 2002, no. 36541/97; *Kouna Poirrez v. France* judgement of 30 September 2003, no. 40892/98; *Wessels-Bergervoet v. the Netherlands* judgement of 4 June 2002, no. 34462/97; *Van den Bouwhuijsen and Schuring v. the Netherlands* decision of 16 December 2003, no. 44658/98, hivatkozta: GRÁD - WELLER 2011, 697-698. p.

⁹⁰ GRÁD - WELLER 2011, 698. p.

⁹¹ *Case of Stec and others v. the United Kingdom, Applications nos. 65731/01 and 65900/01, Judgment Strasbourg, 12 April 2006.*

⁹² „[...] if the legislation in force provides for the payment of a welfare benefit – whether conditional or not on the prior payment of contributions – that legislation must be regarded as generating a

ettől kezdve a „javak” fogalma az első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkében kiterjed minden vagyoni jogra, beleértve mind a járulékfizetéshez kötött, mind az ahhoz nem kötött szociális juttatásokat.⁹³

Az ügy kérelmezői nem-járulékfizetésen alapuló ellátásban részesültek a munkaképtelenségük miatt, amely ellátás a korábbi átlagkeresetükhöz igazodott.⁹⁴ Amikor Ms. Stec elérte a 60 éves nyugdíjkorhatárt, ezt az ellátást felváltotta egy adóból finanszírozott nyugellátás, ami viszont alacsonyabb volt, mint a fogyatékosági ellátás.⁹⁵ Ezzel szemben a férfiak a rájuk irányadó 65 éves nyugdíjkorhatár betöltéséig magasabb összegű ellátásban részesülhettek.⁹⁶

A különböző országokban az alanyi jogként biztosított társadalombiztosítási és szociális ellátásokat igen változatos módokon finanszírozzák, a többféle finanszírozási módozatból és legtöbb jóléti rendszerben az ellátások egymásba illeszkedő természetéből adódóan egyre mesterkétebbnek tűnik fenntartani azt a különbségtétel, amely szerint csak a befizetéseket felhalmozó speciális alapokból fedezett juttatások essenek az 1. cikk szerinti „javak” fogalmi alá.⁹⁷ Ráadásul azzal, ha az általános költségvetésből finanszírozott juttatásokat kirekesztenénk ebből a körből, ezzel figyelmen kívül hagynánk azt a tényt, hogy a legtöbb esetben a kérelmezők az adók befizetése révén ténylegesen hozzájárulnak ezek finanszírozásához.⁹⁸ A modern demokratikus társadalmakban az egyének létfenntartása életük egészében vagy egy részében a jóléti juttatásoktól függ, ezért számos jogrendszer (bizonyos feltételek teljesülése esetén) alanyi jogokként biztosítja ezeket az ellátásokat.⁹⁹ Az ilyen rendelkezések pedig tulajdonjogi érdekeket keletkeztetnek attól függetlenül, hogy előzetes járulékfizetéstől függnek-e vagy sem, tehát a Bíróság a jövőben ilyen alapon nem tesz különbséget a különböző jóléti juttatások tekintetében az első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkének alkalmazhatóságát illetően.¹⁰⁰ A Bíróság ugyanakkor megerősítette, hogy az Egyezmény nem keletkeztet jogot bizonyos szociális ellátásokra, az nem korlátozza az államokat abban a döntésben, hogy biztosítsanak-e bizonyos társadalombiztosítási vagy szociális ellátásokat, illetve, hogy milyen formában vagy összegben biztosítják azokat.¹⁰¹ Ha azonban az államok úgy döntenek, hogy ilyen

proprietary interest falling within the ambit of Article 1 of Protocol No. 1 for persons satisfying its requirements.” GRGIĆ – MATAGA – LONGAR – VILFAN 2007, 40. p.

⁹³ Ezt a gyakorlatát az EJEB 2010-ben is megerősítette. Plalam S.P.A. kontra Olaszország, 2010. május 18., 36. §

⁹⁴ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, 16. p.

⁹⁵ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, 16. p.

⁹⁶ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, 16. p. Az ügyben a Bíróság kimondta, hogy nem jelent a tulajdonhoz való jog tekintetében hátrányos megkülönböztetést, ezért nem sérti az Egyezmény 14. cikkét és azzal összefüggésben a kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikke szerinti tulajdonhoz való jogot az a jogszabály, amely az Egyesült Királyságban – a nők hátrányosabb gazdasági helyzetének kiegyenlítése céljából – eltérő nyugdíjkorhatárt állapított meg a férfiak és nők tekintetében.

⁹⁷ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xix. p.; GRÁD - WELLER 2011, 698. p.

⁹⁸ GRÁD - WELLER 2011, 698. p.; KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xix. p.

⁹⁹ GRÁD - WELLER 2011, 698. p.

¹⁰⁰ *vö.* Stec and Others v. the United Kingdom [GC] decision of 6 July 2005, nos. 65731/01 and 65900/01. hivatkozta: GRÁD - WELLER 2011, 698. p.

¹⁰¹ GRÁD - WELLER 2011, 698-699. p.

juttatásokat biztosítanak, akkor ez a jogalanyok oldalán tulajdoni igényt keletkeztet.¹⁰²

A társadalombiztosítási juttatások egyezményi megítélése tehát meglehetősen speciális, ezek ugyanis alapvetően nem járnak az Első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikke alapján, vagyis önmagában a hiányukra nem lehet kérelmet sikeresen alapozni, ami ugyanakkor nem azt jelenti, hogy velük kapcsolatban az állam diszkriminációt alkalmazhatna, vagy hogy a jogszerűen megítélt összegek kifizetését elszabotálhatná, vagy akár a tévesen megítélt juttatásokat feltétlenül és következmények nélkül megvonhatná.¹⁰³

Az EJEB a *Stec and Others v. the United Kingdom* ügyet követően nem sokkal már azzal kapcsolatban, hogy egy szociális ellátás tulajdonjogot eredményez-e, egyenesen „szükségtelennek tartotta ennek a kérdésnek a további vizsgálatát”¹⁰⁴ és csupán visszautalt erre a korábbi döntésére.

3.2. Az élethez való jog.¹⁰⁵ Az élethez való jog a demokratikus társadalom alapértéke, ezért a 2. cikk az Egyezmény egyik legfontosabb rendelkezése, amely azt a kötelezettséget rója az államokra, hogy megtegyék a megfelelő lépéseket a joghatósága alá tartozó személyek életének védelme iránt.¹⁰⁶

A *La Parola and others v. Italy* ügyben¹⁰⁷ a kérelmező 3 olasz állampolgár közül az első kettő munkanélküli volt, és ők voltak a harmadik kérelmezőnek a szülei. A kiskorú gyermekük születése óta fogyatékoságban szenvedett és 100%-os fogyatékosként lett regisztrálva a helyhatóságnál. Azt vitatták, hogy nem kapták meg az 1986-os törvény által garantált pénzügyi támogatást, és így - azáltal, hogy a gyermekük nem kapta meg a megfelelő egészségügyi és pénzügyi támogatást - az állam megsértette a gyermek élethez és egészségéhez való jogát.

Az EJEB ugyanakkor kimondta, hogy a 2. cikkekre nem lehet hivatkozni ebben az ügyben, mivel a kérelem nincs kapcsolatban a gyermek élethez való jogának sérelmével, hanem a szülőknek járó egészségügyi ellátást és segélyt érinti. Megjegyezte emellett, hogy a szülők folyamatos ellátásban részesültek, hogy megbirkózzanak gyermekük fogyatékoságával, és az ellátás mértéke azt mutatta, hogy Olaszország már teljesítette a pozitív kötelezettségeit.

A *Nitecki v. Poland* ügyben¹⁰⁸ a kérelmező életveszélyes betegségben szenvedett, és ezért egy nagyon drága gyógyszert írtak fel számára, aminek 70%-át a nemzeti biztosítási alap megtérítette. A kérelmező ugyanakkor a fennmaradó 30%-ot sem tudta kifizetni, ezért a helyi szociális szolgálattól és a szociális minisztériumtól is kérelmezte a gyógyszer teljes árának megtérítését. A hatóságok

¹⁰² GRÁD - WELLER 2011, 699. p. Ennek a felfogásnak a veszélyére hívta fel a figyelmet Borrego bíró a döntéshez írt különvéleményében. A strasbourgi bíróság olasz bírója arra figyelmeztet, hogy a tulajdon védelmének ilyen széles körű kiterjesztése azzal a következménnyel jár, hogy Európa valamennyi polgára, a legszegényebbtől a milliomosig tulajdonosa, és ezáltal az Egyezmény tulajdonvédelmi körébe tartozóvá válik.

¹⁰³ GRÁD - WELLER 2011, 724. p.

¹⁰⁴ Decision of 10 January 2006, *Sali v. Sweden*, Appl. 67070/01.

¹⁰⁵ HEREDERO 2007, 38-40. p.

¹⁰⁶ *L.C.B v. the United Kingdom*, judgment of 9 June 1998

¹⁰⁷ Decision of 30 November 2000, Application No. 39712/98.

¹⁰⁸ Decision of 21 March 2002, Application No. 65653/01

ezt a kérelmét elutasították. Ezt követően a kérelmező az EJEB-hez fordult azzal, hogy a gyógyszer teljes költségének megtérítése sértette a 2. cikk szerinti élethez való jogát. Az EJEB kimondta, hogy ugyan nem zárható ki, hogy a hatóságok aktusai és mulasztásai az egészségpolitika terén bizonyos körülmények között megalapozzák a 2. cikk szerinti felelősségüket. Hangsúlyozta, hogy az államnak az egészségügy terén meglévő pozitív kötelezettségeit tekintve a 2. cikk kapcsán felmerülhet olyan eset, amelyben kimutatható, hogy a szerződő felek hatóságai veszélyeztetik az egyén életét a lakosság részére általánosságban biztosított egészségügyi ellátás megtagadásával.

A konkrét esetben azonban az EJEB azt is megjegyezte, hogy a kérelmező szociális biztonsági hozzájárulása révén jogosulttá vált a közegészségügyi ellátásra. Az EJEB azt a következtetést vonta le, hogy figyelembe véve a kérelmező számára biztosított egészségügyi kezeléseket és ellátásokat, ideértve az igényelt gyógyszerköltség nagyobb részének megtérítését, az érintett állam a jelen ügy speciális körülményei között nem sértette meg az EJEB 2. cikke szerinti kötelezettségeit azáltal, hogy nem térítette meg a gyógyszer árának fennmaradó 30%-át.

3.3. A magán- és családi élet védelméhez való jog. Társadalombiztosítási ügyekben gyakran hivatkoznak az EJEB előtt a 8. cikkre (magán- és családi élet védelméhez való jog), a konkrét ügyek azonban lényegesen különböznek egymástól.¹⁰⁹

A Bizottság először 1995-ben fogadott el olyan ügyet, amely a családi élet védelméhez való jogra hivatkozott társadalombiztosítási ellátás megtagadásakor.¹¹⁰ Nagyjából 10 évvel később a Bíróság a 14. cikk sérelmét állapította meg a 8. cikkel összefüggésben abban az esetben, amelynek során külföldieket az eltérő tartózkodási engedélyeik miatt különböztettek meg hátrányosan a gyermeknevelési segélyre való jogosultság tekintetében.¹¹¹

Az ügyek egy másik része a transzszexuális személyek nemének átalakítása utáni törvényes elismerés hiányával foglalkozik, ami bizonyos szociális ellátások megvonásával járt.¹¹² Bár a Bíróság már 1986-ban is tudatában volt a transzszexuális személyek problémáinak súlyosságával, egészen 2002-ig tartott, amikor a Bíróság először ítélte az ilyen elismerés hiányát a magánélethez való jogba ütközőnek.¹¹³ Emellett a 8. cikk olyan ügyekben is felmerült, ahol az egészségügyi problémáktól szenvedő illegális bevándorlókat a kitoloncolás fenyegette.¹¹⁴

¹⁰⁹ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xix. p.

¹¹⁰ Decision of 5 July 1995, Petrovic v. Austria, Appl. 20458/92.; KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xix. p.

¹¹¹ Judgment of 25 October 2005, Niedzwiecki v. Germany, Appl. 58453/00 és Okpisz v. Germany, Appl. 59140/00.; KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xix. p.

¹¹² KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xix. p.

¹¹³ Judgment of 11 July 2002, I. v. United Kingdom, Appl. 25680/94. és Goodwin v. United Kingdom, Appl. 28957/95.; KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xix–xx. p.

¹¹⁴ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xx. p.

3.4. A kínzás tilalma. Az EJEE 3. cikkében szereplő kínzás tilalma azokban az ügyekben vált fő hivatkozássá, ahol az egészségügyi problémáktól szenvedő illegális bevándorlóknak a kiutasítás fenyegetettségével kellett szembenéznük.¹¹⁵ Rossz egészségügyi állapotuk miatt valamennyi kérelmező egészségügyi ellátást kapott a kiutasítást foganatosító államtól.¹¹⁶ Így tisztázni kellett, hogy a kiutasítás következményeként az egészségügyi ellátás hozzáférése a származási országukban meglévő állítólagos nehézségei az Egyezmény embertelen és megalázó bánásmód tilalmát előíró 3. cikkének sérelmét eredményezik-e.¹¹⁷ 1997-ben a Bíróság először találta úgy, hogy a kitoloncolásról szóló döntés az érintett személyt komoly életveszélynek teszi ki a legnyomorúságosabb körülmények között, ami sértheti a 3. cikkben foglaltakat,¹¹⁸ bár a Bíróság egyértelműen leszögezte, hogy ennek az ügynek a körülményei nagyon kivételesek, és főszabály szerint nem lehet kieszközölni az Egyezményben részes állam területén való maradás jogát annak érdekében, hogy az érintett a kiutasító állam szociális, egészségügyi és egyéb segélyezési formáiból részesülhessen.¹¹⁹

3.5. A ne bis in idem elve. Az EJEE 7. kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikke (*ne bis in idem* elve) is felhívásra került egy-egy olyan esetben, ahol a társadalombiztosítási ellátások megvonása büntetőjogi elítélés eredményeként következett be.¹²⁰ Ezekben az esetekben az EJEB-nek azoknak a (potenciális) ellátottaknak az aktuális és jövőbeli nyugdíjkifizetési felfüggesztéséről kellett döntenie, akiket bűncselekmény elkövetése miatt elítéltek.¹²¹

3.6. A gondolat, lelkiismeret és vallásszabadság joga. Az EJEE 9. cikke szerinti gondolat, lelkiismeret és vallásszabadság joga is felmerül időnként egy-egy szociális ügyben.¹²² Néhány érintett a kötelező járulékalapú társadalombiztosítási vagy egyéb szociális biztonsági rendszerekben való részvételt és – ennek következtében – az ehhez való anyagi hozzájárulást az alapvető vallási értékekkel összeegyeztethetetlennek vélte, ezért az Európai Emberi Jogi Bírósághoz fordult.¹²³

3.7. A diszkrimináció tilalma. Az EJEE 14. cikke nem önmagában létezik, hanem egy meghatározott összetevőjét képezi valamennyi Egyezmény által szavatolt jogoknak.¹²⁴ Az egyes cikkekre foglalt jogok tehát megsérthetőek önmagukban, vagy a 14. cikkel együttesen.¹²⁵ Ha az EJEB nem állapítja meg a felhívott cikke valamelyikének sérelmét akár önmagában, akár a 14. cikkel együttesen, akkor az ügyet az utóbbi rendelkezés alapján is vizsgálnia kell.¹²⁶

¹¹⁵ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xx. p.

¹¹⁶ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xx. p.

¹¹⁷ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xx. p.

¹¹⁸ Judgment of 2 May 1997, D. v. United Kingdom, Appl. 30240/96.

¹¹⁹ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xx. p.

¹²⁰ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xx. p.

¹²¹ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xx. p.

¹²² KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xx. p.

¹²³ KAPUY - PIETERS - ZAGLMAYER 2007, xx. p.

¹²⁴ Lásd többek között a Marckx ítéletet, Judgment of 13 June 1979, 32. bek. HEREDERO 2007, 30. p.

¹²⁵ HEREDERO 2007, 30. p.

¹²⁶ HEREDERO 2007, 30. p.

Másrészről viszont, ez a vizsgálat nincs általánosságban megkövetelve, amikor az EJEB már megállapította valamelyik cikk önmagában való megsértését.¹²⁷

Más a helyzet, ha a kérdéses jog élvezetével kapcsolatos tisztán diszkriminatív bánásmód az ügy alapvető aspektusát képezi.¹²⁸ Az EJEB joggyakorlatában a megkülönböztetés az EJEE 14. cikk szerint akkor diszkriminatív, ha nincs "objektív és ésszerű igazolhatósága", másként megfogalmazva, ha nem szolgál "legitim célt" vagy nincs "ésszerű arányossági kapcsolat az alkalmazott eszköz és az elérni kívánt cél között".¹²⁹ Ezen kívül a szerződő államok bizonyos mérlegelési szabadságot (margin of appreciation) élveznek annak értékelésében, hogy az egyébként hasonló helyzetek jog általi eltérő kezelése hogyan és milyen mértékben igazolható.¹³⁰

A Velencei Bizottság az új magyar Alkotmányról szóló 2011-es véleményében is felhívta a figyelmet az EJEB ezzel kapcsolatos gyakorlatára: *„Amint azt a Bíróság esetjoga megállapítja, ahhoz, hogy egy kérdés a 14. Cikk alá essen, különbségnek kell fennállnia az összehasonlítható helyzetben levő személyekkel való bánásmódban, amely különbségtétel az e rendelkezés által kifejezetten vagy nem kifejezetten lefedett okokon alapszik. Az ilyen különbségtétel a bánásmód tekintetében akkor diszkriminatív, ha nincs ésszerű és objektív magyarázata, azaz nem szolgál semmilyen legitim célt vagy nincs ésszerű arányossági kapcsolat az alkalmazott eszköz és az elérni kívánt cél között. Az államoknak mérlegelési szabadságuk van a tekintetben, hogy értékeljék, a különbségek igazolják-e, és ha igen, mennyiben az amúgy hasonló helyzetben levőkkel szembeni eltérő bánásmódot, és ez a mérlegelési szabadság általában tág, ha gazdasági vagy szociális stratégiához kapcsolódó általános intézkedésekre vonatkozik.”*¹³¹

Az EJEB a szociális jogok élvezete terén is kifejlesztette a diszkrimináció tilalmával kapcsolatos joggyakorlatát.¹³² Ezek között megkülönböztethetjük azokat, amelyek a *nemek alapján történő diszkrimináció* kérdésével foglalkoznak, ezen belül egyes ügyek a 14. cikknek a 12. cikkel (házassághoz való jog) együttes értelmezésével,¹³³ az 1. kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkével (tulajdonhoz való jog) együttes értelmezésével,¹³⁴ valamint a 14. cikknek a 6. cikk 1. bekezdésével

¹²⁷ HEREDERO 2007, 30. p.

¹²⁸ Judgment in the case of Airey v. Ireland, 9 October 1979. HEREDERO 2007, 31. p.

¹²⁹ HEREDERO 2007, 31. p.

¹³⁰ HEREDERO 2007, 31. p.

¹³¹ A Velencei Bizottság utalt a J.M. kontra Egyesült Királyság, valamint a Carson és mások kontra Egyesült Királyság ügyekre; lásd: Opinion on the New Constitution of Hungary. Opinion no. 621/2011, Venice Commission. A magyar fordítást lásd a Helsinki Bizottság honlapján: http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Velencei_Bizottsag_CDL-AD2011016_Velemeny_Magyarorszag_uj_alkotmanyarol_HUN.pdf (letöltve: 2016-02-15)

¹³² HEREDERO 2007, 31. p.

¹³³ Rita Cannatella v. Switzerland, (decision of 11 April 1996, Application No. 25928/94)

¹³⁴ Van Raalte v. the Netherlands (judgment of 21 February 1997, Application No. 20060/92), Michael Matthews v. the United Kingdom (decision of 28 November 2000, Application No. 40302/98.), Wessels-Bergervoet v. the Netherlands (judgment of 4 June 2002, Application No. 34462/97., Ítéletek és Határozatok Tára 2002-IV.), Willis v. the United Kingdom (judgment of 11 June 2002, Application No. 36042/97); Stec and others v. the United Kingdom (judgment of 12 April 2006, Applications Nos. 65731/01 and 65900/01.)

(tiszteséges tárgyaláshoz való jog) együttes értelmezésével¹³⁵ foglalkoznak. Elkülöníthetjük az *állampolgársági alapon történő diszkrimináció* kérdésével foglalkozó ügyeket, ezen belül azokat, amelyek a 14. cikknek az első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkével együttes értelmezésével¹³⁶ foglalkoznak.¹³⁷

4. Összefoglalás

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapvetően polgári és politikai jogokat tartalmaz, vagyis nem szerepelnek benne *expressis verbis* olyan tipikus szociális jogok, mint például a szociális biztonsághoz való jog. Ez nem jelenti ugyanakkor azt, hogy az Egyezményben és a kiegészítő jegyzőkönyveiben garantált jogoknak ne lenne szociális vonatkozása. Az EJEB joggyakorlatából egyértelműen kiderül, hogy a szociális biztonság olyan formái, mint az ellátások folyósítása és a nyugdíjak, az 1. jegyzőkönyv 1. cikkének vagy a 8. cikknek a hatáskörébe tartoznak.¹³⁸

Az EJEB a szociális ellátásoknak mind eljárási, mind anyagi jogi garanciát kialakította. Az eljárási jogi garanciákat az EJEB 6. cikk 1. bekezdése szerinti tiszteséges eljáráshoz való jogból vezette le. A társadalombiztosítási ügyekben, ahol rendszerint az érintettek szociális biztonsága is kockán forog, a perek által érintett jogviszonyok természetére tekintettel az EJEB *sürgősebb ügyintézését vár el az érintett államoktól*, és ezzel párhuzamosan viszonylag rövidebb pertartamok mellett is hajlik az elmarasztalásra.¹³⁹

Az EJEB a szociális biztonságnak *közvetett* védelmet nyújt. A *tiszteséges tárgyaláshoz való jog*nak a szociális védelem kérdésében való érvényesítése *eljárási garanciát nyújtva* ad közvetett védelmet.¹⁴⁰ A Bíróság a „polgári jogi jogok és kötelezettségek” kitévelt kiterjesztően értelmezve úgy találta, hogy a 6. cikk 1. bekezdése alkalmazandó egyes szociális ügyekkel kapcsolatos jogvitákra, így többek között a társadalombiztosítási ellátásokkal kapcsolatos eljárásokra (Feldbrugge kontra Hollandia), ide értve a nem-hozzájárulási alapú ellátásokat is (Salesi kontra Olaszország), valamint a kötelező társadalombiztosítási járulék fizetésével kapcsolatos eljárásokat (Schouten és Meldrum kontra Hollandia).¹⁴¹

A *diszkriminációtilalom* kiterjesztése egy, már *nemzetközi szerződésben biztosított jog esetére* garantálja a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, és így nyújt közvetett védelmet; míg a *tulajdonhoz való jog* esetében a közvetett védelem *a védett tárgy alá vonással* történik.¹⁴² A társadalombiztosítási juttatások egyezményi megítélése meglehetősen speciális, ezek ugyanis alapvetően nem járnak az első

¹³⁵ Schuler-Zraggen v. Switzerland, judgment of 24 June 1993, Application No. 14518/89.

¹³⁶ Gaygusuz v. Austria, judgment of 16 September 1996, Case No. 39/1995/631; Koua Poirrez v. France, judgment of 30 September 2003, Application No. 40892/98.

¹³⁷ HEREDERO 2007, 31-36. p.

¹³⁸ KÉZIKÖNYV 2011, 80. p.

¹³⁹ GRÁD - WELLER 2011, 348. p.

¹⁴⁰ KARDOS 2003, 158. p.

¹⁴¹ Lásd: KÉZIKÖNYV 2013, 9. p.

¹⁴² KARDOS 2003, 158. p.

kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikke alapján, vagyis önmagában a hiányukra nem lehet kérelmet sikeresen alapozni, ami ugyanakkor nem azt jelenti, hogy velük kapcsolatban az állam diszkriminációt alkalmazhatna, vagy hogy a jogszerűen megítélt összegek kifizetését elszabotálhatná, vagy akár a tévesen megítélt juttatásokat feltétlenül és következmények nélkül megvonhatná.¹⁴³

¹⁴³ GRÁD - WELLER 2011, 724. p.